

DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.4.2>

УДК 378(493):005.6

Олена Григоревська

<https://orcid.org/0000-0002-2099-0000>

доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник,
професор кафедри інформаційних комунікацій,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Левка Лук'яненка, 13-б, 04207, Київ, Україна,
o.hryhorevska@kubg.edu.ua

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ В БЕЛЬГІЇ

У статті висвітлено основні напрямки діяльності AEQES (Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur), незалежної державної агенції, що відповідає за оцінку якості вищої освіти в Бельгії і фінансується урядом Французької спільноти Бельгії (Fédération Wallonie-Bruxelles). Керівний комітет AEQES включає представників чотирьох секторів вищої освіти (академії мистецтв і консерваторії, заклади освіти для дорослих, університети та університетські коледжі), а також представників студентських організацій, профспілок, ринку праці та громадянського суспільства, закордонних експертів. Особливу увагу приділено аналізу спеціального кластерного дослідження якості освітніх послуг у галузі інформації та комунікації, яке проводилося AEQES у 2019–2021 рр. Використано системний підхід до визначення перспектив підготовки фахівців у галузі інформації та комунікації; застосовано методи аналізу наукових публікацій та інформаційних ресурсів, контент-аналіз сайтів університетів Королівства Бельгія та бельгійського агентства із розвитку якості вищої освіти AEQES, систематизації інформації та узагальнення. Зазначено, що розвиток спеціальності в галузі бібліотекознавства та інформаційних наук у всьому світі розвивається дуже стрімко. Як засвідчує аналіз кластеру «Інформація і комунікація», здійснений бельгійською агенцією AEQES, заклади освіти за цією спеціальністю можуть готувати як універсальних фахівців, так і підтримувати вузькоспеціалізовані галузі. Фахівці з комунікації (зокрема прикладної комунікації), мультимедійних технологій, бібліотекарі-документалісти є затребуваними на європейському ринку праці. Наголошено, що модернізація вищої інформаційної освіти в Україні, яка супроводжується виробленням нових професійних та освітніх стандартів для спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа, потребує вивчення досвіду європейських університетів з метою імплементації їхніх здобутків.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційна освіта, вища освіта, інформаційна освіта, кластерний аналіз, Королівство Бельгія, медіакультура, цифрова культура, цифрові комунікації, якість вищої освіти.

ВСТУП

Євроінтеграційні процеси у розвитку національної системи вищої освіти, трансформація і модернізація системи вищої освіти України, закладені в Законі України «Про вищу освіту» (2014) і в Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки (2022) спонукають дослідників і практиків до пошуку найкращих моделей реформування освіти в умовах цифрової трансформації суспільних відносин і наукової комунікації. Одночасно актуалізується проблематика вивчення досвіду європейських країн у питаннях стратегування розвитку національних освітніх систем та забезпечення якості вищої освіти. Вхідження України до Європейського простору вищої освіти, окрім вирішення інших питань, передбачає імплементацію найкращого досвіду провідних європейських університетів з реалізації сучасних, відповідних запитам європейського ринку праці освітніх програм у практику українських закладів вищої освіти та вивчення діяльності європейських агентств, які відповідають за забезпечення якості вищої освіти у своїх країнах (регіонах).

Вибір теми дослідження – аналіз основних напрямків діяльності AEQES (Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur), незалежної державної агенції, що відповідає за оцінку якості вищої освіти в Бельгії, уряд Федерації Валлонія – Брюссель, обумовлений ще кількома факторами. По-перше, визначенням однією із стратегічних цілей Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) набуття повноправного членства в Європейській асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA) (Доповідь, 2024, с. 150), членом якої є AEQES. По-друге, саме кластерний аналіз освітніх послуг та освітніх програм у галузі інформації та комунікації цікавить нас з позицій діяльності галузевої експертної ради НАЗЯВО 02 Культура і мистецтво, до повноважень якої входить і оцінювання якості освітніх програм за спеціальністю В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа. І третім фактором, який обумовив вибір саме AEQES, став досвід авторки як дослідника-візитера Вільного університету Брюсселя (Королівства Бельгія) у 2022–2023 рр.

Різні аспекти вивчення закордонного, зокрема й європейського, так і власне українського досвіду розвитку освітніх програм у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук відбито у низці публікацій вітчизняних науковців.

А. Гуменчук (2022) пропонує до ознайомлення контент-аналіз провідних європейських освітніх програм підготовки фахівців різних освітніх ступенів, який базується на виборці відповідно до світового рейтингу університетів QS World University за освітнім напрямом Бібліотекознавство та інформаційні науки (LIS). Автор акцентує увагу на лідерах рейтингу у 2022 р. та аналізує освітні програми, що реалізуються закладами вищої освіти Великої Британії, Ірландії, Нідерландів, Іспанії, Фінляндії, Швеції, Німеччини, Італії та Португалії. Здобутки освітньої системи Королівства Бельгії у цій царині А. Гуменчук не розглядав.

Авторка публікації, враховуючи власний досвід дослідника-візитера Вільного університету Брюсселя у 2022–2023 рр., побіжно торкалася діяльності AEQES як незалежної державної агенції, що відповідає за оцінку якості вищої освіти в Бельгії в публікації «Підготовка фахівців у галузі інформації та комунікації у закладах вищої освіти Федерації Валлонія-Брюссель (Королівство Бельгія)» (Григоревська, 2023). У зазначеній статті основний акцент було зроблено на аналізі освітніх програм бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти в галузі інформації та комунікації саме Вільного університету Брюсселя, факультету літератури, перекладу та комунікації. Зміст та рекомендації кластерного дослідження якості освітніх послуг у галузі інформації та комунікації, яке проводилося AEQES у 2019–2021 рр. не аналізувалися.

Публікація М. Комової та Д. Драпалюка (2024), присвячена «встановленню визначальних особливостей сучасної концепції змісту освіти в галузі бібліотекознавства та інформаційних наук, що реалізується в закордонних освітніх закладах» (с. 147), ґрунтується на аналізі публікацій дослідників з різних країн. Авторами вивчалися публікації, де аналізувалися освітні програми Великої Британії та Чехії, бельгійський досвід авторами не залучався.

У контексті використання методики кластерного аналізу відзначаємо дослідження О. Збанацької (2023), присвячене трансформації бібліотечної освіти в Україні. Дослідницею проаналізовано та узагальнено інформацію щодо освітніх програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», розміщених на сайті Інформаційної системи «Вступ.ОСВІТА.UA» в період вступної кампанії 2023 р. Як зазначає О. Збанацька, «з переліку освітніх програм видно, що тільки окремі заклади вищої освіти розробляють освітні програми, спрямовані на отримання сучасних професій, але вони не пов'язані з наданням сучасної бібліотечної освіти» (Збанацька, 2023, с. 131).

Окрему групу публікацій складають статті українських та закордонних освітян, де розкриваються проблемні питання, пов'язані із оцінюванням освітніх програм за стандартами ESG 2015 (Бутенко, Єременко, Требенко, 2025), презентуються результати визначення основних аспектів моніторингу якості роботи експертів під час проведення

акредитаційних експертиз (Helesh, Eremenko, Kryshchanovych, 2021), методології моніторингу якості освітніх послуг у закладах вищої освіти (Povorina et al., 2021). Методологічно ці публікації були важливими для цього дослідження, змістовно їх автори не звертались до аналізу діяльності AEQES.

Мета статті – аналіз матеріалів та рекомендацій кластерного дослідження якості освітніх послуг у галузі інформації та комунікації, яке проводилося AEQES у 2019–2021 рр. на основі бакалаврських освітніх програм, для врахування в діяльності галузевої експертної ради 02 Культура і мистецтво Національного агентства та у процесі модернізації змісту освітніх програм спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» в українських ЗВО.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ І ДИСКУСІЯ

Система вищої освіти у Федерації Валлонія – Брюссель. Для проведення подальшого аналізу є важливим зазначення того факту, що Бельгія є федеративною багатомовною державою з розвинутою системою закладів освіти, науки і культури. Бельгійські регіони (суб'єкти федерації за територіальним принципом) незалежні в питаннях економіки, охорони навколишнього середовища, зайнятості, інфраструктури й економічного планування, а бельгійські спільноти (суб'єкти федерації за мовним принципом) незалежні у таких сферах, як мовна політика, культура, освіта, соціальне забезпечення та охорона здоров'я. Таким чином, у північній частині Бельгії існує єдиний уряд Фландрії (представляє нідерландськомовну спільноту), у південній частині країни повноваження суб'єктів федерації розподілені між урядом Валлонії та урядом франкомовної спільноти Федерації Валлонія – Брюссель (Fédération Wallonie-Bruxelles), існує також окремий уряд німецькомовної спільноти.

За даними Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) за 2022 р. (Belgium, 2022) у Бельгії частка людей у віці 25–34 років, які отримали ступінь магістра або еквівалентну вищу освіту, є однією з найвищих серед країн, за якими є дані (22,5 %). У період з 2000 по 2021 рр. частка людей у віці 25–34 років із вищою освітою в Бельгії зростає, хоча й повільніше, ніж у середньому по країнах ОЕСР, на 15 процентних пунктів (з 36% у 2000 р. до 51% у 2021 р.).

За даними 2024 р. (Belgium, 2024) 22% осіб віком 25–34 років у Бельгії мали ступінь магістра або еквівалентну кваліфікацію, що перевищує середній показник по ОЕСР, який становить 16%. Ця частка не змінилася з 2019 р.

У фламандській спільноті 67% студентів, які вступили на навчання в галузі STEM (освітній напрям, що поєднує природничі науки, технології, інженерію та математичні науки) закінчують його, проти 69% у галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення. У французькій спільноті 47% закінчують навчання в галузі STEM проти 55% у галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Загалом у Бельгії 17% випускників бакалаврату мають освіту в галузі STEM, 22% – в галузі бізнесу, адміністрування і права, а 19% – в галузі мистецтва та гуманітарних наук, соціальних наук, журналістики та інформації.

Система закладів вищої освіти, які перебувають в управлінні уряду Федерації Валлонія – Брюссель, складається з 6 дослідницьких університетів (викладання ведеться французькою та англійською мовами), 19 вищих шкіл та 16 вищих мистецьких шкіл. Університети пропонують довготривалі навчальні програми, що складаються з двох циклів: першого бакалаврського, другого магістерського, за яким може слідувати третій, докторський ступінь. Франкомовні університети Бельгії пропонують освітні програми в трьох основних напрямках: наука і технології; гуманітарні науки; науки про здоров'я, які охоплюють 21 галузь знань. Наукові і прикладні дослідження є основою освітніх програм цих університетів. До послуг здобувачів вищої освіти на території Федерації Валлонія – Брюссель Université catholique de Louvain, Université de Liège, University of Mons, University

of Namur, Université libre de Bruxelles, Université Saint-Louis – Bruxelles. Як зазначається на сайті Wallonie-Bruxelles Campus саме завдяки успіхам у дослідженнях університети Бельгії мають високий рейтинг серед закладів вищої освіти світу, а серед найкращих бельгійських франкомовних університетів відзначаються Université catholique de Louvain, Université libre de Bruxelles, Université de Liège, Université de Mons, (Les universités francophones de Belgique, 2025).

Відповідно до рейтингу QS World University Rankings 2026 з кола бельгійських закладів вищої освіти найвищий щабель у рейтингу обіймає Université catholique de Leuven (Фландрія) – 60 позиція, на 162 позиції Université de Gand (Фландрія), Université catholique de Louvain (Федерація Валлонія – Брюссель) обіймає 197 позицію серед усіх університетів світу, на 227 позиції Université libre de Bruxelles (Федерація Валлонія – Брюссель) (QS World University Rankings, 2026, Europe).

Вищі школи, так само як університети, орієнтовані на міжнародний рівень надання освітніх послуг, мають тісні зв'язки з економічними соціальними і культурними партнерами в регіоні, пропонують освітні програми, засновані на прикладних дослідженнях. Ці заклади вищої освіти також пропонують освітні програми у 21 галузі знань як бакалаврського циклу (за фахом або спеціалізацією), так і тривалого циклу, який завершується отриманням ступеня магістра. Художні коледжі у франкомовній Бельгії – це відомі міжнародній освітянській спільноті вищі школи мистецтв Федерації Валлонія – Брюссель, які готують бельгійських та іноземних студентів у сфері образотворчого мистецтва, театру, сценічного мистецтва та музики. Кожна з 16 вищих мистецьких шкіл у франкомовній Бельгії визнана і субсидується федерацією.

Діяльність AEQES як незалежної державної агенції із забезпечення якості вищої освіти в Бельгії. За оцінку якості вищої освіти регіону Валлонія – Брюссель відповідає незалежна державна агенція AEQES (Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur), яка фінансується урядом Французької спільноти Бельгії. Керівний комітет AEQES включає представників чотирьох секторів вищої освіти (академії мистецтв і консерваторії, заклади освіти для дорослих, університети та університетські коледжі), а також представників студентських організацій, профспілок, ринку праці та громадянського суспільства, закордонних експертів. Агенція практикує формувальну оцінку на основі діалогу між усіма зацікавленими сторонами у французькому співтоваристві та оцінює програми за допомогою візитів на місця та процедур подальшого спостереження.

Хоча AEQES фінансується урядом Французької спільноти Бельгії, діяльність Агенції є оперативно незалежною від закладів вищої освіти, міністерства вищої освіти та уряду Французької спільноти.

AEQES заснована у 2002 р. згідно з постановою уряду Французької спільноти Бельгії. Сьогодні Агенція функціонує на основі нового законодавства, ухваленого в 2008 р. Агенція є важливою частиною загальноєвропейського процесу і дотримується Рекомендацій із забезпечення якості освіти в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015), співпрацює з іншими зовнішніми агентствами або органами, підвищує обізнаність громадськості про європейські досягнення у вищій освіті.

У період, що аналізується (2019–2021 рр.), AEQES діяла в межах Стратегічного плану, розрахованого на період 2021–2025 рр. (Plan stratégique, 2021). Планом визначено три стратегічних пріоритети: підвищення ефективності шляхом зміцнення організаційної та операційної незалежності, незалежності в питаннях результатів оцінки та забезпечення участі зацікавлених сторін; підтримка закладів вищої освіти з метою створення адекватної та ефективної системи якості, заснованої на культурі якості, яка має сенс і є властивою для цих закладів; разом з іншими учасниками процесу забезпечення якості Французької спільноти Бельгії участь у визначенні глобальної, прозорої політики якості, де ролі та обов'язки кожного чітко визначені і дозволяють розвивати синергію (Plan stratégique, 2021, р. 6). AEQES відповідає за оцінку якості вищої освіти усіх секторів. Де суб'єктами є академії

мистецтв і консерваторії, заклади освіти для дорослих, університети та університетські коледжі або «hautes écoles» і працює над її постійним покращенням.

Агенція практикує формувальну оцінку на основі діалогу між усіма зацікавленими сторонами у Французькому співтоваристві та оцінює програми за допомогою візитів на місця та процедур подальшого спостереження. Відповідно до свого кодексу етики, Агенція відбирає своїх експертів, інформує їх про їхню місію та контекст, а також гарантує, що вони можуть виконувати свою роботу повністю незалежно. Ця робота завершується публікацією всіх звітів і презентацій на сайті AEQES. Така політика відкритості і прозорості дозволяє дослідникам і практикам ознайомитися з результатами діяльності Агенції, представлені у звітах з оцінювання програм (за установами), звітами про інституційну оцінку, звітами з перехресного аналізу (кластерного аналізу), дослідженнями та аналізом з окремих актуальних питань та напрямків (Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur, 2025).

Перехресний аналіз за кластером «Інформація та комунікація». За період 2021–2024 рр. у розділі перехресного аналізу (ми визначаємо його як кластерний галузевий аналіз) представлено аналітичні матеріали з оцінки розвитку багатьох спеціальностей, за якими готують фахівців у закладах вищої освіти регіону Валлонія – Брюссель. Зокрема в 2021 р. відбулися експертні оцінки за галужевими напрямками: біологія і біохімія; кримінологія; інформація та комунікація (за спеціальностями бакалавр бібліотекар-документаліст, бакалавра з комунікацій, бакалавр з мультимедійного письма); музика. У 2022 р. аналізу підлягали такі напрямки, як фізика, хімія, географія; аграрні науки; медицина; веб і технічна графіка (за спеціальностями веб-дизайнер і веб-розробник); психологія, логопедія, педагогіка; у 2023 р. – акушерство; інформатика; за 2024 р. представлено аналітичні звіти за кластерами: медичні технології; право; медсестринство. Експерти AEQES зазначають, що метою таких перехресних аналізів є обговорення виявлених проблем з усіма зацікавленими сторонами, щоб збагатити освітні програми, що аналізуються, та сприяти їхньому розвитку у найближчі роки.

Отже, і у нас з'явилася можливість ознайомлення із матеріалами і рекомендаціями перехресного аналізу за кластером «Інформація та комунікація», де основний акцент було зроблено на бакалаврські програми.

Варто зазначити, що університети і вищі школи Бельгії пропонують здобувачам освіти кілька варіантів отримання кваліфікації професіонала з інформації та документації (галузь знань Інформація та комунікація; напрямки Гуманітарні та соціальні науки). По-перше, це довготривалі навчальні програми, що складаються з двох циклів: першого бакалаврського, другого магістерського, за яким може слідувати третій, докторський ступінь. По-друге, це короткострокові курси, вивчати які можна за умов наявності ступеня бакалавра / магістра або відповідного секторального професійного досвіду роботи (не менше 5 років). По-третє, додаткові можливості для перекваліфікації фахівців з іншої базовою вищою освітою надають «вечірні» курси, які пропонують, зокрема, школи соціального прогресу.

Як уже зазначалося, за оцінку якості вищої освіти регіону Валлонія – Брюссель відповідає незалежна державна агенція AEQES, яка фінансується урядом Французької спільноти Бельгії. У 2019–2021 рр. AEQES проводилося спеціальне кластерне дослідження якості освітніх послуг у галузі інформації та комунікації, аналізувалося 12 програм різних університетів та вищих шкіл.

Підґрунтям аналізу стали чотири основні ідеї: зв'язок цифрових технологій з освітою; зв'язок цифрових технологій з професією; зв'язок цифрових технологій з громадянами та зв'язок цифрових технологій з якістю освіти (Evaluation du cluster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles, 2021, р. 24).

Через призму вищезазначених ідей 11 експертів, зокрема міжнародних, які представляли різні сектори освіти та практичної діяльності в галузі інформації та комунікації, провели кількарічне дослідження та підготували аналітичний звіт «Evaluation du

claster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles. Analyse transversale. Focus: bacheliers professionnalisant (Bibliothécaire-Documentaliste, Communication et Ecriture multimedia)» (2021) з відповідними рекомендаціями (експертами надано 108 рекомендацій у межах шести розділів звіту) та не менш важливими додатками до звіту. Варто зазначити, що тематично (відповідно до проблем, що вивчалися) перехресний аналіз представлено у шести розділах звіту: еволюція та контекст інформації та комунікації; управління та якість; навички, педагогічний розвиток та професіоналізація; універсальність чи спеціалізація; випускники професійного бакалаврату: особливості та виклики; інструменти та ресурси. А окремий додаток містить перелік усіх наданих рекомендацій із зазначенням цільової аудиторії, на яку ці рекомендації спрямовані, а саме: здобувачі освіти; викладачі; академічна спільнота; органи управління освітою та уряд Федерації Валлонія – Брюссель; професійні асоціації; безпосередньо AEQES.

Суб'єктами перехресного аналізу стали дві категорії закладів вищої освіти. До першої категорії закладів експерти віднесли University of Namur, Université de Liège, Université catholique de Louvain з філіями в Брюсселі (Université Saint-Louis) та Louvain-la-Neuve, а також Université Libre de Bruxelles). Ці заклади пропонують 5 бакалаврських та 19 магістерських програм з інформаційно-комунікаційних технологій. Як зазначено у вступі до аналізу, проведена оцінка не стосувалася освітніх програм з комунікації університетів, оскільки вони брали участь у пілотній фазі інституційної оцінки, тому їх короткий опис слугував лише для контекстуалізації результатів дослідження.

Друга категорія закладів вищої освіти – це вищі школи та заклади фізичної культури і спорту. Обидва типи закладів пропонують здобувачам тринадцять бакалаврських програм, серед яких чотири варіанти в галузі інформації та комунікації: бібліотекар-документаліст, мультимедійне письмо, комунікація та прикладна комунікація. До списку цього типу закладів вищої освіти увійшли: Haute École provinciale Hainaut-Condorcet (HEPHC), Haute École Bruxelles-Brabant (HE2B), Haute École Namur-Liège-Luxembourg (Hénallux), Institut Reine Astrid de Mons (IRAM) з педагогічної освіти, Haute École Groupe «ICHEC – ECAM – ISFSC», Haute École Louvain en Hainaut (HELHa), Institut Jean-Pierre Lallemand з фізичної культури, Haute École de la Province de Liège (HEPL), Haute École Galilée – IHECS (бакалаврська програма з прикладної комунікації цього закладу вищої освіти позначена у звіті як «окремий випадок» і не входить до сфери перехресного аналізу). Таким чином, у звіті аналізувалося 12 бакалаврських програм.

Надзвичайно цікавим є розподіл кількості студентів у кластері «Інформація і комунікація», який оцінювався у 2019–2020 рр. на підставі відомостей за 2017–2018 н.р. (Evaluation du claster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles, 2021, p. 28). З 1733 осіб, які навчалися у визначений період на відповідних освітніх програмах, 65% здобувачів навчалися за бакалаврською освітньою програмою з комунікації, 14% здобували спеціальність бакалавра з мультимедійного письма, а 21% – бакалавра за спеціальністю «Бібліотекар-документаліст».

У висновках експертів зазначається, що освітня пропозиція в галузі інформації та комунікації у Федерації Валлонія – Брюссель є доволі широкою та різноманітною: було виявлено 18 бакалаврських та 19 магістерських програм з підготовки фахівців з інформаційно-комунікаційної сфери діяльності та ретельно проаналізовано 12 освітніх програм для бакалаврів з комунікації; бакалаврів, що отримують кваліфікацію бібліотекаря-документаліста; бакалаврів з мультимедійного письма. Таке розмаїття є позитивним для майбутнього працевлаштування випускників і пов'язане з традицією автономії закладів вищої освіти, але одночасно порушує питання диспропорції якості по відношенню до автономії та відповідальності; зв'язків між освітніми програмами, також, на думку експертів, потребують уточнення назви кваліфікації в дипломах випускників.

В умовах дискусії, яка сьогодні розгортається навколо створення і упровадження стандартів нового покоління для фахівців спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» всіх освітніх рівнів та пошуку балансу між освітніми програмами, які

орієнтовані на поєднання усіх трьох складових спеціальностей, та програмами, які мають яскраво виражений фокус на документаційне забезпечення та інформаційну діяльність, особливо можуть стати в нагоді додатки до аналізованого звіту. На нашу думку, представлені у перехресному звіті професійні профілі і структури навичок для освітніх кваліфікацій бакалаврів – бібліотекаря-документаліста, бакалавра з комунікацій та бакалавра з мультимедійних технологій (*Evaluation du cluster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles*, 2021, p. 130–140) заслуговують на вивчення українськими спеціалістами і врахування у подальших національних розробках. Сучасний фахівець – бакалавр з інформаційної справи – дійсно має володіти різноманітними навичками роботи з цифровими технологіями, зокрема і мультимедіа. Таку ж думку висловлює чеський дослідник М. Серну (2021) з Університету Масарика, Брно, який після аналізу цифрових навичок понад 350 майбутніх фахівців у сферах інформатики та бібліотечної справи зазначив, що важливим є прогрес цифрових компетентностей здобувачів.

Як справедливо зазначають експерти AEQES, цифрові технології все більше проникають у повсякденне професійне життя і саме інформаційно-комунікаційні технології перебуває в центрі цих змін. Професіонали, які працюють у бібліотеках, архівах, медіа, агентствах або відділах комунікації, інформаційних центрах, повинні вміти аналізувати, прогнозувати, консультувати, критично та стратегічно мислити, одночасно володіти навичками цифрової комунікації та іншими технологіями взаємодії з користувачами, які потребують послуг.

О. Збанацька (2023) справедливо зазначила одним з результатів аналізу вступної кампанії 2023 р. в Україні відсутність освітніх програм, пов'язаних з наданням бібліотечної освіти, що ґрунтується на використанні сучасних цифрових технологій (с. 130). Проте і досвід європейських країн, зокрема й Бельгії, засвідчує, що сьогодні не готуються фахівці для якоїсь однієї вузької сфери діяльності; молоді фахівці у галузі «Інформація та комунікація» отримують широкий гуманітарний і технологічний спектр знань і навичок, який дозволяє їм реалізуватися у багатьох сферах. Для прикладу, як зазначається у «Профілі фахівця «Бакалавр бібліотекар-документаліст», такий бакалавр є фахівцем у галузі інформації та документації. Він може працювати в публічних бібліотеках, сприяючи розвитку читачької культури в межах компетентностей, які відповідають його професійній діяльності. Тому здійснення такої діяльності має розумітися в рамках загальної соціально-культурної політики, визначеної відповідним законодавством. Такий фахівець також може працювати в документаційних службах, сприяючи розвитку документальних досліджень у відповідності до стратегії організації, де він працюватиме (*Evaluation du cluster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles*, 2021, p. 132). Вищезазначений підхід до визначення майбутньої сфери працевлаштування відповідає вимогам Стандарту вищої освіти України для спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа для першого (бакалаврського) рівня (2018).

У той час у «Реєстрі компетентностей бакалавра з комунікації» (*Evaluation du cluster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles*, 2021, p. 137–139) до особливостей підготовки віднесено його універсальність як фахівця з інформації та комунікації, який може працювати в різних секторах, зокрема у журналістиці, промоції культури, внутрішніх комунікаціях установ та організацій, у сфері зв'язків з громадськістю та організації заходів. Як бачимо, підготовка такого фахівця відповідає стандартам вищої освіти України з декількох спеціальностей – журналістики, менеджменту соціокультурної діяльності, і, частково, інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Отже, залишається дискусійною проблематика універсальності або вузькоспеціалізованості підготовки фахівця у сфері інформації та комунікації. Думки, які висловлюються експертним комітетом AEQES у рекомендаціях до четвертого розділу «Універсальність чи спеціалізація» перехресного аналізу, співзвучні позиції галузевої експертної ради НАЗЯВО 02 Культура і мистецтво щодо особливостей підготовки фахівців інформаційної сфери. Дійсно, здобувачі освіти бажають отримати більше специфічних і

корисних у сучасному світі компетентностей. А професійне середовище вважає, що спеціалізація не обов'язково є ключем до успіху, і з огляду на швидку еволюцію професії, зокрема й технологічну, виступає за універсальність підготовки. І таким чином, заклади вищої освіти матимуть переваги, якщо пропонуватимуть освітні програми, що поєднують обидва напрями. Як зазначається у рекомендаціях звіту, для подолання біполярності освіти в галузі «Інформація та комунікація» закладам вищої освіти варто «пропонувати як універсальну підготовку, так і факультативні курси та спеціалізації, щоб адекватно і гнучко відповідати потребам покоління студентів, які виходять на усе більш вимогливий ринок праці» (Evaluation du claster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles, 2021, p. 66).

Суб'єкти світового простору вищої освіти відіграють важливу роль у розв'язанні багатьох суспільних проблем – від економічної і політичної кризи до подолання цифрового розриву. Їх роль і значення у світовому суспільному розвитку дуже масштабно визначається у концептуальному баченні Європейської асоціації університетів (European University Association) «Університети без стін: бачення на 2030 рік» (Universities without walls, 2021). На думку колег, європейські університети стикаються з величезними викликами і перебувають у пошуку «стійкої рівноваги між екологічними, економічними та соціальними проблемами, цифровим переходом і основними політичними подіями», і одночасно позиціонуються як «одні з рушійних сил змін у новому десятилітті» (Universities without walls, 2021, p. 4). Цифровий перехід, а саме цифрова трансформація інформаційних і соціальних комунікацій, суттєво впливає на економіку і суспільні відносини в цілому. І в таких умовах виражена, відповідна світовим і європейським стандартам підготовка фахівців, які розвивають цифровізацію, роблять її доступною для громадян через навчання, консультування і підтримку, є надзвичайно важливою.

ВИСНОВКИ

Розвиток спеціальності у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук у всьому світі розвивається дуже стрімко, і, як засвідчують матеріали перехресного аналізу кластера «Інформація та комунікація», здійснений бельгійською агенцією AEQES, може готувати як універсальних фахівців, так і підтримувати вузькоспеціалізовані галузі. Фахівці з комунікації (у тому числі прикладної комунікації), мультимедійних технологій, бібліотекарі-документалісти є затребуваними на європейському ринку праці.

Проаналізований приклад перехресного аналізу освітніх програм кластера «Інформація та комунікація» бельгійських закладів вищої освіти може використовуватися для модернізації змісту освітніх програм спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» в українських університетах та академіях.

На нашу думку, залишається дискусійною проблематика універсальності або вузькоспеціалізованості підготовки фахівців у сфері інформації та комунікації. І це питання потрібно поглиблено вивчати в українських реаліях, адже в умовах підвищеної конкурентності освітніх програм різних закладів вищої освіти між собою (пов'язаної з багатьма чинниками, зокрема і загальним зменшенням кількості вступників в умовах війни, регіональною специфікою ринку праці, запитами стейкхолдерів тощо) фахівцям галузевої експертної ради 02 Культура і мистецтво Національного агентства необхідно мати обґрунтовану думку і надавати виражені рекомендації розробникам галузевих освітніх програм. На сьогодні кількість українських освітніх програм в галузі «Інформації та комунікації» значно перевищує кількість проаналізованих у звіті AEQES, проте в Україні ще не ставилося завдання масштабного перехресного аналізу. У разі його постановки та реалізації ми обов'язково врахуємо досвід бельгійських колег.

Перспективами подальших досліджень вважаємо вивчення та імплементацію досвіду інших європейських агенцій із забезпечення якості вищої освіти у практику діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Бутенко А., Єременко О., Требенко О. Розроблення переліку суттєвих недоліків як елемента оцінювання освітньої програми за стандартами ESG 2015. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. № 3 (84). С. 7–19. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.1>
2. Григоревська О. В. Підготовка фахівців у галузі інформації та комунікації у закладах вищої освіти Федерації Валлонія-Брюссель (Королівство Бельгія). *Бібліотечна планета*. 2023. № 1 (99). С. 29–31. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46135/1/O_Hryhorevska_BP_1_FUFKIM.pdf
3. Гуменчук А. Критерії якості європейської системи вищої бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 6. С. 7–12. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6\(311\).7-12](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6(311).7-12)
4. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2024 році / за редакцією А. Бутенка, О. Єременко, Н. Стукало. Київ: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2025. 160 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/Доповідь-про-якість-вищої-освіти-2024.pdf> (дата звернення: 1.10.2025).
5. Збанацька О. Трансформація бібліотечної освіти в Україні: сучасний огляд. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 19 (4). С. 124–132. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294091>
6. Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 12.11.2025).
7. Комова М. В., Драпалюк Д. М. Сучасні тенденції в освіті з бібліотекознавства та інформаційних наук: закордонний досвід. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2024. Вип. 65. С. 143–157. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.10>
8. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text> (дата звернення: 12.11.2025).
9. Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur. URL: <https://www.aeqes.be/agence.cfm> (дата звернення: 12.11.2025).
10. Belgium. Overview of the education system (EAG 2025). *OECD*. URL: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=BEL&treshold=10&topic=EO> (дата звернення: 12.11.2025).
11. Cerny M. Digital Competencies of Information Studies and Library Science Students – Research from 2018–2024 Based on the DigComp Model. *European Education*. 2025. № 57 (4). DOI: <https://doi.org/10.1080/10564934.2025.2569466>
12. Cerny M. Digital competences of students of library studies: Comparison of research results for 2018–2020. *Education Sciences*. 2021. № 11 (11). 729. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci11110729>
13. Evaluation du cluster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles. Analyse transversale. Focus: bacheliers professionnalisant (Bibliothécaire-Documentaliste, Communication et Ecriture multimedia). Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur. 2021. URL: <https://www.aeqes.be/documents/AEQES-AT-INFORMATION%20ET%20COMMUNICATION-VERSION%20WEB.PDF> (дата звернення: 12.11.2025).
14. Helesh A., Eremenko O., Kryshchanovych M. Monitorar a qualidade do trabalho de especialistas quando realizam exames de credenciamento de programas educacionais. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2021. № 14 (33). e16535. DOI: <https://doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16535>
15. Les universités francophones de Belgique. *Wallonie-Bruxelles Campus*. URL: <https://www.studyinbelgium.be/fr/les-universites-francophones-de-belgique> (дата звернення: 12.11.2025).
16. Plan stratégique: 2021–2025. Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur. 2021. URL: <https://www.aeqes.be/documents/AEQESPlanStrategique20212025.pdf> (дата звернення: 12.11.2025).
17. Povorina E. V., Vasileva L. A., Ponyashova A. S., Volkov D. V., Kulyamina O. S. Methodology for monitoring the quality of provided educational services in higher educational institutions. *Laplace Em Revista*. 2021. № 7 (Extra-E). P. 190–197. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1174>
18. QS World University Rankings 2026. Europe. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2026/europe> (дата звернення: 12.11.2025).
19. Universities without walls. A vision for 2030. European University Association, 2021. 13 p. URL: <https://www.eua.eu/publications/positions/universities-without-walls-eua-s-vision-for-europe-s-universities-in-2030.html> (дата звернення: 12.11.2025).

References

Butenko, A., Yeremenko, O., & Trebenko, O. (2025). Rozroblennja pereliku suttjevykh nedolikhiv yak elementa ocinjuvannja osvitnjoji proghramy za standartamy ESG 2015 [Development of a list of significant

- shortcomings as an element of educational programme assessment according to ESG 2015 standards]. *Continuing professional education: theory and practice*, 3 (84), 7–19. <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3>
- Hryhorevska, O. (2023). Pidgotovka fahivciv u galuzi informaciyi ta komunikaciyi u zakladah vishoyi osviti Federaciyi Valloniya-Bryussel (Korolivstvo Belgiya) [Training of specialists in the field of information and communication in higher education institutions of the Wallonia-Brussels Federation (Kingdom of Belgium)]. *Library Planet*, 1 (99), 29–31. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46135/1/O_Hryhorevska_BP_1_FUFKIM.pdf
- Humenchuk, A. (2022). Kryteriji jakosti jevropejskoji systemy vyshhoji bibliotechno-informacijnoji osvity [The quality criteria of the European system of higher library and information education]. *Book Chamber Bulletin*, 6, 7–12. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6\(311\).7-12](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6(311).7-12)
- Butenko, A., Yeremenko, O., & Stukalo, N. (Eds.) (2025). *Dopovidj pro jakistj vyshhoji osvity v Ukraini, jiji vidpovidnistj zavdannjam stalogho innovacijnogho rozvytku suspiljstva u 2024 roci* [Review on the quality of higher education in Ukraine]. National Agency for Higher Education Quality Assurance. <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/Доповідь-про-якість-вищої-освіти-2024.pdf>
- Zbanatska, O. (2023). Transformacija bibliotechnoji osvity v Ukraini: suchasnyj oghljad [The transformation of library education in Ukraine: a contemporary overview]. *Library science. Documentation science. Informology*, 19 (4), 124–132. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294091>
- Komova, M., Drapalyuk, D. (2024). Suchasni tendenciji v osviti z bibliotekoznavstva ta informacijnykh nauk: zakordonnyj dosvid [Current trends in library and information science education: international experience]. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 65, 143–157. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.10>
- Zakon Ukrainy “Pro vyshhu osvitu” [Law of Ukraine “On Higher Education”]. (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Pro shvalennya Strategiyi rozvitku vishoyi osviti v Ukraini na 2022–2032 roki. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lyutogo 2022 r. № 286-r. [On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 23, 2022 No. 286-r] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>
- Agence pour l’Evaluation de la Qualité de l’Enseignement Supérieur. <https://www.aeqes.be/agence.cfm>
- OECD (2025). Belgium. Overview of the education system (EAG 2025). <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=BEL&treshold=10&topic=EO>
- Cerny, M. (2025). Digital Competencies of Information Studies and Library Science Students – Research from 2018–2024 Based on the DigComp Model. *European Education*, 57 (4). <https://doi.org/10.1080/10564934.2025.2569466>
- Cerny, M. (2021). Digital Competences of Students of Library Studies: Comparison of Research Results for 2018–2020. *Education Sciences*, 11 (11), 729. <https://doi.org/10.3390/educsci11110729>
- Evaluation du cluster Information et Communication en Fédération Wallonie-Bruxelles. Analyse transversale. Focus: bacheliers professionnalisant (Bibliothécaire-Documentaliste, Communication et Ecriture multimedia) (2021). Agence pour l’Evaluation de la Qualité de l’Enseignement Supérieur. <https://www.aeqes.be/documents/PresentationpresidentsATInfocom.pdf>
- Helesh, A., Eremenko, O., & Kryshchanovych, M. (2021). Monitoring the quality of the work of experts when they conduct accreditation examinations of educational programs. *Revista Tempos e Espaços em Educação*, 14 (33), e16535. <https://doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16535>
- Les universités francophones de Belgique. Wallonie-Bruxelles Campus. <https://www.studyinbelgium.be/fr/les-universites-francophones-de-belgique>
- Agence pour l’Evaluation de la Qualité de l’Enseignement Supérieur (2021). *Plan stratégique: 2021–2025*. <https://www.aeqes.be/documents/AEQESPlanStrategique20212025.pdf>
- Povorina, E. V., Vasileva, L. A., Ponyashova, A. S., Volkov, D. V., & Kulyamina, O. S. (2021). Methodology for monitoring the quality of provided educational services in higher educational institutions. *Laplace Em Revista*, 7 (Extra-E), 190–197. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1174>
- QS World University Rankings 2026. Europe. URL: <https://www.qs.com/rankings/2026/europe>
- European University Association (2021). *Universities without walls. A vision for 2030*. <https://www.eua.eu/publications/positions/universities-without-walls-eua-s-vision-for-europe-s-universities-in-2030.html>

Стаття надійшла до редакції 15.11.2025
Прийнято до друку 26.12.2025

CLUSTER ANALYSIS OF TRAINING SPECIALISTS IN THE FIELD OF INFORMATION AND COMMUNICATION IN BELGIUM

Olena Hryhorevska

<https://orcid.org/0000-0002-2099-0000>

Doctor of Science in Social Communications, Senior Researcher,

Professor, Department of Information Communications,

Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Arts,

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

13-b Levka Lukyanenko Str., 04207, Kyiv, Ukraine

o.hryhorevska@kubg.edu.ua

The article highlights the main areas of activity of AEQES (Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur), an independent state agency responsible for assessing the quality of higher education in Belgium and funded by the government of the French Community of Belgium (Fédération Wallonie-Bruxelles). The AEQES steering committee includes representatives from four sectors of higher education (academies of arts and conservatories, adult education institutions, universities and university colleges), as well as representatives from student organisations, trade unions, the labour market and civil society, and foreign experts. Particular attention is paid to the methodology and results of a special cluster study on the quality of educational services in the field of information and communication, conducted by AEQES in 2019–2021. A systematic approach was used to determine the prospects for training specialists in the field of information and communication; methods of analysis of scientific publications and information resources, content analysis of the websites of universities in the Kingdom of Belgium and the Belgian Agency for Quality Enhancement in Higher Education (AEQES), systematisation of information and generalisation were applied. It is noted that the development of specialisations in the field of library science and information sciences is progressing rapidly worldwide, and, as evidenced by the analysis of the “Information and Communication” cluster conducted by the Belgian agency AEQES, it can prepare both universal specialists and support highly specialised fields. Specialists in communication (including applied communication), multimedia technologies, and librarians-documentalists are in demand on the European labour market. It is emphasised that the modernisation of higher information education in Ukraine, accompanied by the introduction of new professional and educational standards for the B13 Library, Information and Archival Studies specialisation, requires studying the experience of European universities in order to implement their achievements.

Keywords: clustering analysis, digital communications, digital culture, higher education, information education, Kingdom of Belgium, library and information education, media culture, quality of higher education.